

roç Pardo de la Casta: «oh tu, rahó ---! ¿De hon ab tanta paciència mires e comportes *tiranament* ésser ocupada la tua senyoria?» (cita de la *Hist. Lit.* de Ruiz Calonja, p. 200); i ja en la *Crònica* del Cerimoniós i en el llenguatge dels seus adversaris; «--- com molt més val que jo --- sia rey, que no aquest, qui és nostre enemic, que *tiranament* posseescha la part de la ciutat de Roma e del regne» (Ginebreda, *Boeci*, 7).

Tiranía: «--- l'àngel de Déu li revelà en gran secret que Déu condemnavà a mala mort e dampnada, en especial aquells qui --- lo regiment del poble giraven en *tiranía* e en sobergaria ---», Eiximenis, *L. dels Angels*, 125; «*tyrania*: la senyoria malvada, massa fort e cruel», vocab. d'Eg. Romà (supra); «*tiranía*: dominiatio, tyrannis, -idis», Busa-N.; «--- ser enraonat no vol dir ajupir-se per reflexió --- com més enraonat és un poble, més es revolta contra la injustícia, i lo que és per nosaltres, mai com enfront de la *tiranía* pot dir-se que cada català té un rei al cos», Coromines (O. C., 1512b).

Tirànic [Eiximenis; Lacavalleria]; *tirànicament* (Isabel de Villena). *Tiranitzar* [-izar és apellat lo malvat regiment del *tyran*», vocab. d'Eg. Romà, supra]; «*tiranitzar*: tyrannidem exercere», Busa-N. (i amb -tz- ho sentia Careta, 407, pronunciat pel poble de Bna.; id. Belv., Lab.); *tiranizar* 'abusar' en els versos prologals, de 1531, per Onofre Almudéver, v. 27, on sembla haver-hi clarament una sarcàstica al·lusió a l'abús de MJGalba apropiant-se l'obra de JoMartorell (ed. del *Spill*, de JRoig, per Chabàs, p. 371); 'cotnar, fer pagar excessivament alg. c.' (Lab. 1840, p. 1039). Abans es digué *tiranejar* (Eiximenis).

CPT.: *Tiranica* [DOrt.]; *tiranici* [DOrt.]; fem memòria que Eiximenis absolia del *tiranici* (no recordo si amb tal nom).

1 Poc després de redactar aquests mots escrivia jo a Joan Fuster (juny 1985: «--- No havia vist el vostre magnífic Discurs de Recepció del 31-x-1984 --- Jo també estic convençut (com hi dieu, p. 41) que els versos proemials de l'ed. 1531 de JRoig són d'On. Almudéver, com he dit ja a l'article *tirà* del *DECat.*, a propòsit de l'ús que hi fa de *tiranitzar*, en el sentit de 'abusar críminosament': dic allà que en el que escriu d'abusar d'un nom inflant els capítols, junt amb l'ús al·lusi de *tiran*, hi ha una coent acusació, disfressada, de l'escandalosa suplantació literària, perpetrada per l'espaviladíssim animal que fou Martí J. de Galba».

Tirabateig, *tirabec*, V. *tirar* *Tirabers*, V. *trespous* (TRES) *Tirabiga*, *tirabile*, *tirabotes*, *tirabou*, *tirabraguer*, *tirabrassa*, *tirabuixó*, V. *tirar* *Tirabuquejar*, *tirabuquet*, V. *buc*, cf. *trabucar* *Tiracaliu*, *tiracanyes*, *tiracordetes*, *tirada*, *tiradís*, *tirador*, -dora, *tirafons*, *tiraganyós*, *tiragassar*, *tiragats*, *tiralínies*, *tirallet*, *tirallonga*, *tiramanguer*, -mena, *tirament*, *tiramollar*, *tiramuiuell*, V. *tirar* *Tiran*, *tirana*, V. *tirà* *Tiranda*, -des, V. *tirar* *Tiranejar*, V. *tirà* *Tiranga*, -anguella, V. *tirar* *Tiranía*, *tirànic*, *tiranici*, -icidi, *tiranitzar*, V. *tirà* *Tirant*, V. *tirar* i *tirà*

TIRAR, mot comú a totes les llengües romàniques (fora del romanès), d'origen incert; impossibles o absurdes totes les altres etimologies que se n'han suggerit, és, però, ben probable que es vagi formar en el jargó militar llatí, amb el nom de la fletxa en el llenguatge dels partes, enemics seculars de l'exèrcit romà, nom que fou TĪR-, com en tots els dialectes iranís; cf. *CARCAIX* i el fr. *frapper* 'ferir, colpir, pegar', que semblen ser altres tants iranisms de l'argot soldadesc dels romans. □ 1.ª doc.: Ss. XII i XIII.

Des d'aquests docs. apareix en els dos significats bàsics 'llançar, disparar' i 'estirar, tirar, d'una cosa, fer-la seguir': «--- tot Rey, que no deu lexar *tirar* ab fonèvol, en sa terra, a nul hom, car negun no-l deu portar, ne trer ab él, d'él enfora» a. 1259 (CaCandi, *MischCat.* II, 499). I així mateix: «nostros asinos --- *tirant* suas molas de Barchinona» en un doc. del comte R. Berenguer IV (1131-1162, *BABL* VII, 109). És la mateixa duplicat semàntica de *TRAHERE* i *TRACTUS* en romànic i llatí tardà (*tirar ne trer*, més avall en el doc. de 1259) i és versemblant que les dues accs. duplicades siguin solidàries l'una de l'altra.

El significat (a) 'disparar, llançar', no sols és el que avui predomina del tot, sinó que ja és molt freqüent des del començament. En particular es tracta de sagues i projectils semblants. «--- Sabia d'encantament / --- / Virgili ensès un foc en esta vila / --- / que s'i calfava molta gent / --- / una torra li féu de prop / e un hom qui gardave 'l foc; / l'om era de coure format, / tenia en la mà un arc parat: / en l'arc tenia una *sageta* / e al coll tenia un escrit / e deya axí com vos dic: / —Qui-m fertia, yo *tiraria* / e lo foc apagaria—. / Aquí -n passà un hom foyll / --- / sí ha als companys dit: / —--- Yo li daré ab una péra / e après veurem què farà—. / Aquell li donà un gran colp / e ell *tirà* enmig del foc, / sí que del tot l'à apat», *Set Savis* (S. XIII), vv. 2077 i 1088.

Acc. que també abunda en Jaume I i les *Cròn.*: «Los de Balaguer --- resposeren --- que-l castel e la vila retien a la Comtessa; e --- los prohòmens de la vila parlaven en un terrat, e En Pons féu parar una balesta a un balester, e féu-los *tirar* una sageta en lo conseyl on estaven --- —dixeren éls— e ab sagues nos hic *tira* hom?— e enviaren-li dos prohòmens, que-s maravey-laven fort d'ell, can ell los *tirava*, éls estan en periyl de mort per lo Rey, qui -ls --- estava dessús ---»; «mudam-nos a les Celles, e param l'almajanec: e quant venc a 3 dies que ac *tirat*, féu-nos parlar pleyt --- que él rendia el castel», «al venir que Nòs faem, *tiraven* pedres los de la companya d'En Pero Aonés contra los de don Artal e don Blasco: e éls estaven ayxí que no pujaven e-l puç que éls tenien», Jaume I (Ag. I, 72.8, § 43; 49.7f., § 29; 46.18, § 26).

En la de Desclot s'escau que discrepen els manuscrits: el preferit en la bona edició Buchon porta: «--- Lo rey d'Aragó sabé que -l rey sarrahí e sa gent eren tornats en la Ciutat ---; féu venir trabucs e d'altres ginys, e féu-los dresser per *tirar* a la Ciutat»; «lo rey féu *tirar* los trabucs als murs». Mentre que el ms. preferit en l'ed. *NCL.* ho canvia en *trer*, però més